

10. Bazin H. Vipère au poing / Hervé Bazin. – М. : Progrès, 1979. – P. 15–156.
11. Bernanos G. Journal d'un curé de campagne / Georges Bernanos. – Paris : Édition du groupe «Ebooks libres et gratuits», 1936. – 263 p.
12. Bradbury R. Dandelion wine / Ray Bradbury. – New York : Bantam Books, 1976. – 256 p.
13. Camus A. La peste / Albert Camus. – Paris : Gallimard, 1947. – 340 p.
14. Fitzgerald F.S. The Great Gatsby / Francis Scott Fitzgerald. – New York : Simon & Schuster, 1995. – 244 p.
15. Joyce J. Ulysses / James Joyce. – New York : Vintage Books : A Division of Random House, 1961. – 806 p.
16. Sagan F. Les faux fuyants / Françoise Sagan. – Paris : Julliard, 1991. – 256 p.
17. Sagan F. Un certain sourire / Françoise Sagan. – Paris : Julliard, 1956. – 132 p.
18. Sagan F. Un peu de soleil dans l'eau froide / Françoise Sagan. – Paris : Flammarion, 1969. – 272 p.
19. Triolet E. Roses à crédit / Elsa Triolet. – Kiev : Dnipro, 1981. – 255 p.

*Статтю рекомендовано до друку
кандидатом філологічних наук, доцентом кафедри
іноземної філології і методики навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»
Скляренко О.Б.
Стаття надійшла до редакції 19 лютого 2017 року*

УДК 811.111'373.2'374:908

*Анастасія Шевчук
(м. Луцьк, Україна)*

ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧИЙ ПАРАМЕТР У ДЕФІНІЦІЯХ ЗООНІМІВ

У статті представлено результати дослідження одного з питань лексикографічної параметризації. Особливу увагу приділено культурному аспекту словникових дефініцій, який вказує на цінність об'єкта в матеріальній або духовній культурі народу. Описано найпоширеніші прояви лінгвокраїнознавчого параметра в лексикографічному описі зоонімів у тлумачних словниках сучасної англійської мови та здійснено спробу встановити роль інформації нелінгвістичного типу для адекватного витлумачення значення лексем – назв представників тваринного світу.

Ключові слова: *культура, лінгвокраїнознавство, англійська мова, лексикографія, тлумачний словник, дефініція, лексикографічний параметр, зоонім.*

В статье представлены результаты исследования одного из вопросов лексикографической параметризации. Особое внимание уделено культурному аспекту словарных дефиниций, который указывает на ценность объекта в материальной или духовной культуре народа. Описаны наиболее распространенные проявления лингвострановедческого параметра в лексикографическом описании зоонимов в толковых словарях современного английского языка и предпринята попытка установить роль информации нелингвистического типа для адекватного истолкования значения лексем – названий животных.

Ключевые слова: культура, лингвострановедение, английский язык, лексикография, толковый словарь, дефиниция, лексикографический параметр, зооним.

The article deals with one of the questions about the lexicographical parameterization. The particular attention is paid to the cultural aspect of dictionary definitions, which indicates the object value in the people's material or spiritual culture. The most common aspects of the parameter of linguistic and cultural studies in describing zoonyms at the explanatory dictionaries of the modern English language are presented in the paper. The attempt is made to establish the role of non-linguistic information for an adequate interpretation of lexemes – the animal names.

Key words: culture, language and country studies, English, lexicography, monolingual dictionary, definition, lexicographical option, zoonym.

Постановка наукової проблеми та її значення. Друга половина ХХ століття характеризується зростанням уваги до проблеми взаємозв'язку мови й культури. Прагнення лінгвістів досягнути культурну свідомість окремих націй через мовні засоби стає визначальним для досліджень мовно-культурного симбіозу. У цьому контексті мову як соціальне явище варто розглядати не тільки з лінгвістичної точки зору, а й з культурологічної, оскільки вона, з одного боку, є частиною культури, а з іншого – відтворює її своєрідність і багатство.

Розвиток культурологічних тенденцій у мовознавстві вплинув й на лексикографію. Зважаючи на те, що словник є однією з продуктивних форм відображення взаємозв'язку мови, культури та об'єктивної дійсності, особливої ваги стали набувати питання пов'язані не тільки з принципами побудови словникових статей загалом, а й фіксацією різнобічної інформації про описувану мовну одиницю.

Польський мовознавець В.Я. Дорошевський наголошуючи на важливості «процесів пошуку максимальної ясності та простоти як щодо поділу значень слів на рубрики, так і в способах інтерпретації цих значень у тлумаченнях», вбачає основне «об'єктивне» завдання лексикографії в поясненні того, «що означають слова, у чому власне полягає *orationis et vitae societas*, тобто зв'язок слів з життям.» [1, с.207 – 208]. Ефективне

представлення різноманітних даних про лексичну одиницю залежить саме від обраної схеми лексикографічної параметризації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню поняття параметризації присвячені праці таких учених, як В. В. Дубічинський [2], Ю. М. Караулов [3], І. В. Мейзерська [4], М. В. Моїсєєв [5], В. А. Широков [6], К. F. Kister [10], R. R. K. Hartmann [8]. Вперше виділення лексикографічних параметрів, які слугували підставою для класифікації, опису та оцінки словників, а також їх проектування, здійснювалося в контексті створення типології лексикографічних видань. Відповідно до цього лексикографічний параметр постає як певна інформація про словник (призначення, метамова словника, кількість мов, авторська настанова, міра охоплення лексики, вхід до словника, синхронія опису, принцип розташування матеріалу тощо). Натомість прагнення сучасної мовознавчої науки представити у формі словника усі можливі результати лінгвістичних студій свідчить про інший аспект виділення параметрів на основі інформації, представленої в словниках, ідея виокремлення яких належить Ю. М. Караулову. Мовознавець визначає лексикографічний параметр як «певний квант інформації про мовну структуру, який може, в окремих випадках, зацікавити користувача самотійно, але, як правило, функціонує у сполученні з іншими квантами / параметрами і знаходить своєрідне вираження у словниках» [3, с. 51]. Дещо схоже трактування пропонує В. В. Дубічинський: «лексикографічний параметр – спосіб лексикографічної інтерпретації певного структурного елемента або функціонального явища мови та їх екстралінгвістичних відповідників» [2, с. 54].

На думку багатьох мовознавців, особливе місце серед лексикографічних параметрів належить лінгвокраїнознавчому – культурному аспекту словникових дефініцій, який вказує на цінність об'єкта в матеріальній або духовній культурі народу.

Пропоноване наукове дослідження має на меті виявити та проаналізувати інформацію лінгвокраїнознавчого змісту у дефініціях зоонімів, вибраних методом суцільної вибірки із шести тлумачних словників сучасної англійської мови, що дає змогу зіставити її з культурним контекстом та екстралінгвальною реальністю. У статті під зоонімом розуміємо назву біологічного представника світу тварин. Вибір лексико-семантичної групи «назви тварин» обґрунтовуємо тісним зв'язком референтних об'єктів з побутом та культурою певного народу.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Лінгвокраїнознавча інформація певним чином не виділена і не сконцентрована, її не можна витягти зі словника у вигляді самотійного параметра, однак відомості про звичаї, особливості побуту, традиції поведінки тощо широко включені в словникові статті лексикографічних видань тлумачного типу. У дефініціях зоонімів шести словників сучасної англійської мови, а саме: «The Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English» (OALDCE) – 276, «The Webster's Third New International Dictionary of the English Language, Unabridged» (WNID₃) – 2389,

«The Collins COBUILT English Dictionary for Advanced Learners» (CCEDAL) – 221, «The Longman Dictionary of Contemporary English» (LDOCE) – 286, «The Collins English Dictionary» (CED) – 1027 та «The Merriam-Webster's Learner's Dictionary» (MWLD) – 271, культурний аспект представлений нерівномірно.

Зазвичай важливість референтного об'єкта в матеріальній культурі експлікується у визначеннях вказівкою на господарську цінність певної тварини. Продемонструємо це на прикладі кількох словникових дефініцій, *Clydesdale* «клейдесдаль» «*a type of very large, heavy horse that is used to pull wagons*» [MWLD] – «порода дуже великих важких коней, які тягають вози», *husky* «хаскі» «*a dog with thick hair used in Canada and Alaska to pull SLEDGES over the snow*» [LDOCE, с. 799] – «пес із густою шерстю, якого на територіях Канади й Аляски запрягають в санки», *Timor pony* «тиморський поні» «*a small stocky breed of pony originally bred in Timor, used on Australian ranches*» [CED] – «порода маленьких присадкуватих поні походженням з Тимору, яких використовують на австралійських ранчо», *camel* «верблюд» «*A camel is a large animal that lives in deserts and is used for carrying goods and people...*» [CCALD, с. 213] – «Верблюди – велика тварина, яка живе в пустелях і використовується для перевезення вантажів та людей ...», *reindeer* «північний олень» «*kind of large deer with branched antlers, used in Lapland for transport and kept in herds for its milk, flesh and hide*» [OALDCE, с. 206] – «вид великого оленя з гіллястими рогами, якого використовують в Лапландії для переміщення, утримують в стадах задля молока, м'яса та шкіри»; *guzerat* 'гузерат' «*a breed of large heavy-boned Indian cattle widely used in crossbreeding to produce heat-resistant beef cattle*» [WNID₃, с. 1014] – «індійська порода великої важкої костистої худоби, яку широко використовують у схрещуванні з метою отримання жаростійкої м'ясної худоби». Інформація про використання тварин людиною для задоволення господарських потреб присутня у 8 % – WNID₃, 6 % – MWLD, 9 % – LDOCE, 8 % – CED, 5 % – CCALD, 8 % – OALDCE тлумачень зоонімів досліджуваних словників відповідно.

У цьому контексті не менш важливим постає зазначення відомостей про зворотній результат такої взаємодії, тобто про нанесення шкоди господарській діяльності людини, наприклад: *vole* «полівка» «*a small animal like a mouse that usually lives underground and that can be harmful to crops and gardens*» [MWLD] – «маленька тварина, схожа на мишу, яка зазвичай живе під землею, і може приносити шкоду сільськогосподарським культурам та садам», *mouse* «миша» «*a small furry animal with a pointed nose and a long tail that lives in people's houses or in fields*» [LDOCE, с. 1074] – «маленька покрита хутром тварина з гострим носом та довгим хвостом, яка живе в будинках людей або на полях», *california ground squirrel* «каліфорнійський ховрах» «*a grizzled brown-and-gray burrowing squirrel (Citellus beecheyi) widely distributed in California and important as a vector of endemic plague and as a destructive pest on cultivated land*» [WNID₃, с. 317] – «коричнево-сірий ховрах (Citellus beecheyi), широко розповсюджений у Каліфорнії, є переносником ендемічної чуми та руйнівним шкідником культивованих

земель». У дефініціях зоонімів словників OALDCE, CCEDAL та CED така інформація відсутня. Автори WNID₃, LDOCE та MWLD *подають такі дані для* п'ятнадцяти та по одному зооніму відповідно.

Значно рідше у текстах дефініцій мова йде про використання певного зоопредставника в наукових дослідженнях, переважно в медичній галузі, як, наприклад, у наступних тлумаченнях: *rhesus monkey* «макака резус» «*a small monkey that is often used in medical research*» [MWLD] – «маленька мавпа, яку дуже часто використовують у медичних дослідженнях», *guinea-pig* «кавія свійська» «*short-eared animal like a big rat, often used in scientific experiments*» [OALDCE, с.383] – «коротковуха тварина, схожа на великого пацюка, яку часто використовують в наукових експериментах», *clawed frog* 'шпоркова жаба' «*a frog (Xenopus laevis) of southern Africa that is much used in pregnancy tests*» [WNID₃, с. 418] – «південноафриканська жаба (*Xenopus laevis*), яку часто використовують для тестів на вагітність», *white rat* «білий пацюк» «*a white variety of the brown rat (Rattus norvegicus), used extensively in scientific research*» [CED] – «різновид сірого пацюка (*Rattus norvegicus*) з білим хутром, який широко використовується в наукових дослідженнях». У словнику CCEDAL автори опускають такі відомості, тоді як в OALDCE, WNID₃, LDOCE, MWLD та CED спосіб використання тварини в медичних цілях описано в дефініціях 2, 7, 1, 1 та 3 зоонімів відповідно.

Особливості гастрономічної культури певних народів також відбиті у текстах дефініцій зоонімів, наприклад: *fat mouse* «товста миша» «*any nocturnal African mouse of the genus Steatomys, of dry regions: eaten as a delicacy by Africans because of their high fat content*» [CED] – «нічна миша роду *Steatomys* африканських сухих регіонів, яку місцеві жителі вважають делікатесом через високий вміст жиру».

Зважаючи на той факт, що в англійській мові можна виділити потужний пласт зоонімів із символічним значенням, дефініції досліджуваних лексикографічних видань містять пряму вказівку на важливість об'єкта в духовній культурі лише у виняткових випадках. Зокрема, у дефініції зооніма *ass* «віслик» трапляється вказівка на цю тварину як символ: «*any of several mammals of the genus Equus ... made a popular symbol of obstinacy and stupidity*» [WNID₃, с. 1062] – «один з декількох ссавців роду *Equus* ... сила, терплячість та впертість в'ючної тварини стали підставою для реалізації символічного наповнення зооніма упертістю та нерозумністю».

Аналогічно експлікується культурний аспект значення в дефініціях ще двох загальновідомих назв тварин: лева та саламандри. Лева називають «Царем звірів», адже він є традиційним символом хоробрості й граціозності, що продемонстровано у відповідній дефініції: *lion* «*large, strong, flesh-eating animal found in Africa and S Asia, called «the King of Beasts» because of its fine appearance and courage*» [OALDCE, с.494] – «велика, сильна, м'ясоїдна тварина Африки та південної Азії, яку називають «Царем звірів» за гарний зовнішній вигляд і хоробрість». Згідно з народним повір'ям саламандра є духом вогню й може вийти неушкодженою з нього, що також описано у тлумаченні зоолексеми: *salamander* «*lizard-like animal once supposed to be*

capable of living in fire» [OALDCE, с. 247] – «ящіркоподібна тварина, яку колись вважали здатною жити у вогні».

Інколи зустрічаємо у словниках опис сакральної ролі певних тварин, наприклад у дефініції зоонімів *white elephant* «білий слон» та *Aesculapius' snake* «полоз ескулапів» відповідно: «*a rare albino or pale grey variety of the Indian elephant, regarded as sacred in parts of S Asia*» [CED] – «рідкісний альбінос або блідо-сірий вид індійського слона, якого вважають священним в частині Південної Азії», «*a harmless European snake believed to have been held sacred to Aesculapius by the Romans*» [WNID₃, с. 1062] – «безпечна європейська змія, яку римляни вважали священною для Ескулапа».

Елементи традицій також мають місце у текстах тлумачень, наприклад *babacoote* «бабакут» «*a species of large lemur, Lichanotus brevicaudatus, native to Africa, particularly Madagascar. Folk traditions of certain tribes claim that the babacoote is their ancestor*» [CED] – «одих з видів великих лемурів, *Lichanotus brevicaudatus*, родом з Африки, зокрема Мадагаскару. Народні традиції деяких племен стверджують, що бабакут є їхнім предком». Так, лінгвокраїнознавчий параметр, який відбиває духовну культуру, відзначено лише в трьох словниках – OALDCE, CED та WNID₃. Це безумовно важливий аспект семантики лексичних одиниць, все ж залучення інформації культурологічного змісту до тексту дефініцій зоонімів не сприяє адекватній ідентифікації референтного об'єкта.

Висновки. Лексикографічні параметри можна аналізувати на макро- та мікрорівнях словника. З метою уникнення неоднозначності трактування поняття «лексикографічний параметр» варто розмежовувати словникові параметри, що належать до словника загалом і характеризують призначення словника, коло користувачів, спосіб використання, обсяг, кількість мов тощо, і лексикографічні параметри, що співвідносяться з лексикографічною одиницею (наприклад, орфографічний (правописний) параметр, графічна довжина слова, наголос, вимова (орфоепічний параметр), поділ на склади, частина мова тощо).

Сучасна лексикографія тяжіє до кількісного та якісного розширення набору параметрів словника. Очевидно, що й їх кількісний та якісний склад варіюватимуться залежно від типу словника. Аналізуючи нашу вибірку, ми виявили, що найчастіше важливість референтного об'єкта в матеріальній культурі есплікується в дефініціях відомостями про господарську або медичну цінність тварини, важливе джерело харчування й сировини для промислового виробництва й шкоду сільському господарству. Однак, тексти визначень нечасто пронизані культурними кодами різних народів світу. Як правило, це назви добре відомих представників класу ссавців та гризунів. Лінгвокраїнознавчий параметр, який повноцінно взаємодіє з іншими параметрами – особливе словникове представлення розрізняльних ознак лексики, значення якого з точки зору панівної тенденції до універсалізації, комплексного представлення лексичного значення одиниць у словнику,

важко переоцінити. Все ж культурний аспект не належить до числа релевантних розрізняльних характеристик певної тварини.

Дискусійним питанням залишається протистояння авторської інтенції й читацької перспективи, коли уявлення автора та користувача про об'єм та глибину лінгвокраїнознавчого параметра не завжди співпадають.

Перспективи подальших розвідок. Зважаючи на те, що цінність певного лексикографічного твору визначається оригінальністю погляду на конкретні лексичні одиниці, розроблення принципів вибору та експлікації диференційних компонентів значення зоонімів є важливою проблемою словникарства, яка потребує подальшого розгляду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дорошевский В.Я. Элементы лексикологии и семиотики / Витольд Ян Дорошевский. – Москва : Прогресс, 1973. – 285 с.
2. Дубичинский В.В. Теоретическая и практическая лексикография / В.В. Дубичинский // Wiener Slawischer Almanach – Sonderband 45 – Wien, Харьков, 1998. – 156 с.
4. Караулов Ю.Н. Лингвистическое конструирование и тезаурус литературного языка / Юрий Николаевич Караулов. – М. : Наука, 1981. – 366 с.
5. Мейзерська І.В. Лексикографічна параметризація: структурний та функціональний аспекти / І.В Мейзерська // Вісник СумДУ : Серія: Філологія. – 2007. – № 1. – Т. 1. – С. 151-155.
6. Моисеев М.В. Лексикография английского языка / Михаил Владимирович Моисеев. – Омск : ОмГУ, 2006. – 92 с.
7. Широков В.А. Феноменология лексикографических систем / Володимир Анатолійович Широков. – К. : Наукова думка, 2004. – 327 с.
8. Collins COBUILT English Dictionary for Advanced Learners. 3d edition. – India : Thomson Press, 2001. – 1824 p.
9. Hartmann R.R.K. Teaching and Researching Lexicography / R.R.K. Hartmann. – London : Longman, 2001.
10. Hornby A.S. The Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / A.S. Hornby – V. 1, 2. – М. : Рус. Яз., 1982.
11. Kister K.F. Best Encyclopedias: A Comparative Guide to General and Specialized Encyclopedias, Second Edition / K.F. Kister. – Phoenix : The Oryx Press, 1986.
12. Merriam-Webster's Learner's Dictionary. [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.learnersdictionary.com>. – Title from the screen.
13. The Collins English Dictionary. [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.collinsdictionary.com/>. – Title from the screen.
14. The Longman Dictionary of Contemporary English. New edition. P. Cm. – Pearson Education, 2005. – 1950 p.

15. The Webster's Third New International Dictionary of the English Language, Unabridged. A Merriam-Webster / I. Gove, Philip Babcock. – Massachusetts, Springfield : Merriam-Webster Inc., 1986. – 2662 p.

*Статтю рекомендовано до друку
кандидатом філологічних наук, доцентом кафедри
іноземної філології і методики навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»
Заболотною Т.В.
Стаття надійшла до редакції 20 лютого 2017 року*

УДК 81'255

*Марина Шемуда
(м. Переяслав-Хмельницький, Україна)*

ХУДОЖНІЙ ПЕРЕКЛАД ЯК ВИД МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У статті розглянуто деякі аспекти художнього перекладу як основного механізму міжкультурної комунікації, що зближує і збагачує культури народів. Художній переклад визначається як основний вид міжкультурної комунікації, акцент робиться на його ролі у сучасному контексті євроінтеграційних процесів. Проаналізовано вплив культурологічних, психологічних аспектів на якість перекладу, основні проблеми художнього перекладу та способи їх подолання перекладачем. Можливості використання ефективних стратегій перекладу розглядаються відповідно до комунікативної норми. Автором також розглянуто естетичну, інформативну й творчу функції перекладу.

Ключові слова: *художній переклад, міжкультурна комунікація, євроінтеграція, соціокультурний аспект, культура народу, функції перекладу.*

В статье рассмотрены некоторые аспекты художественного перевода как основного механизма межкультурной коммуникации, которая сближает и обогащает культуры народов. Художественный перевод определяется как основной вид межкультурной коммуникации, акцент делается на его роли в современном контексте евроинтеграционных процессов. Проанализировано влияние культурологических и психологических аспектов на качество перевода, основные проблемы художественного перевода и способы их преодоления переводчиком. Возможности использования эффективных стратегий перевода рассматриваются в соответствии с коммуникативной нормой. Автором также рассмотрены эстетическая, информативная и творческая функции художественного перевода.